

**Формування лідерських та організаційних здібностей студентів як
необхідний аспект професійної діяльності викладачів технічних
університетів**

Постановка проблеми. Розвиток нашого суспільства, інтеграція освіти до європейського освітнього простору, інтернаціоналізація інженерної освіти створили реальні умови для вільного вибору особистістю шляхів і стратегії персональної самореалізації, пошуку варіантів індивідуального розвитку. Це обумовлює формування нового педагогічного мислення, нового підходу до побудови педагогічної взаємодії, творчої організації в різноманітних формах соціалізації особистості. Виховання особистості майбутнього інженера, що прагне до гармонійної, плідної праці на користь і собі, і суспільству неможливо без розвитку організаторських здібностей викладачів технічних університетів, які є важливою складовою лідера, прагнення його до соціальних ініціатив.

Для успішної діяльності викладачів технічних університетів недостатньо володіти технічною компетенцією, потрібно ще й вміти проявити організаційні здібності, відчувати проблемну ситуацію, вміти змінити несприятливі умови, пристосуватися до об'єктивних чинників. Особливо значущою є проблема створення оптимальних умов для формування лідерської позиції у викладачів. Тому лідерські якості, а саме серед них - організаторські здібності - це той фундамент, на якому будується активність особистості не тільки з прояву її індивідуальних задатків, але і у сфері її соціально-суспільної значимості, що вельми важливо для викладачів технічних університетів.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить, що багатьох вчених цікавили питання формування особистості, зокрема формування організаційних здібностей майбутніх лідерів. Так О. Романовський у своїй монографії висвітлює психолого-педагогічні основи формування організаційних здібностей майбутнього інженера-керівника [1]. Також в цьому контексті варто згадати

М. Фоміну, яка в своєму дисертаційному дослідженні розглянула структуру змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх інженерів машинобудівного профілю, зокрема формування та розвитку їх організаційних здібностей [2]. С. Резнік обґрунтувала в своєму дисертаційному дослідженні основи формування управлінських умінь і навичок у майбутніх інженерів у вищих технічних навчальних закладах [3]. Н. Підбуцька у своїй дисертаційній роботі визначила педагогічні умови формування конфліктологічної культури майбутнього інженера-машинобудівника, що важливо для досягнення успіху у його організаційній діяльності [4]. О. Ігнатюк в своєму дисертаційному дослідженні висвітлила питання, пов'язані з професійним самовдосконаленням майбутнього інженера [5]. Проте автори не приділяли належної уваги питанням формування організаційних здібностей у викладачів технічних університетів, але тільки лідер зможе виховати лідера.

Тема нашої статті пов'язана з загальною «Концепцією формування національної гуманітарно-технічної еліти» Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» [6, с. 19]. Важливість та актуальність дослідження і зумовило написання нашої статті.

Метою дослідження є вивчення проблеми формування організаційних здібностей як необхідного аспекту особистості викладача технічного навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Підвищений інтерес до питання формування лідерських якостей у викладачів технічних університетів обумовлений стрімкими змінами в усіх сферах життєдіяльності сучасного суспільства: економіки, політики, науки, освіти тощо [7, с. 482].

На думку А. Зоріної, розвиток особистості в колективі, формування і розвиток її лідерських якостей залежать від змісту діяльності, до якої залучено колектив та від способів організації діяльності. Саме в діяльності проявляється лідер [8, с. 127]. Діяльність викладача технічного університету різноманітна. Вона включає навчальну, науково-дослідну та позааудиторну роботу, але

обов'язково всі види діяльності супроводжуються організаторською активністю.

На думку О. Романовського, організаційні здібності - якість особистості, яка характеризує «його вміння ефективно організувати спільну роботу людей, розподілити між ними конкретні завдання й забезпечити їх належне виконання» [9, с. 39].

Тільки в діяльності проявляється лідер, тому «організаторська діяльність викладача – це найбільш ефективний спосіб для висунення особистості на лідируючі позиції. Залучення до організаторської діяльності покликано сформуванню і розвинути в тій чи іншій мірі систему лідерських якостей викладачів, включаючи тих, чиї лідерські якості виражені недостатньо яскраво. Організаторська діяльність викладачів вимагає від них прояву активності, ініціативності, вміння впливати на людей, домагатися їхньої прихильності та підтримки і при цьому поважати їхні бажання, інтереси прагнути зрозуміти і прийняти їх точку зору» [8, с. 127].

У нашому дослідженні ми розглядаємо організаційні здібності як необхідний аспект лідерської позиції викладачів технічних університетів. Нами був організований і проведений експеримент по дослідженню лідерських якостей серед викладачів технічних університетів. В дослідженні приймали участь тридцять викладачів. Методами дослідження були обрані анкетування та тестування. Анкетування проведено за трьома напрямками: лідерські якості, які сприяють успіху в роботі; лідерські якості, які визначають успіх сучасного лідера; лідерські якості випускника НТУ «ХП», що найбільш значимі для опитуваних в майбутньому. Експеримент проводився в ході навчально-виховного процесу під час аудиторних занять в грудні 2014 року.

Результати анкетування показали, що 20% вважають, що організаційні здібності найбільш необхідні для успіху в роботі; також було визнано, що ця якість необхідна у роботі сучасного лідера (20%), і ніхто з групи не визначив цю якість найбільш значимою для себе у майбутньому. Також 20 % опитуваних визначили лідерство як вміння так організувати взаємодію з людьми, щоб

кожен з них усвідомив як досягти поставленої лідером мети. 34% опитуваних оцінили рівень реалізації своїх організаційних здібностей під час викладацької діяльності в технічному університеті як високий, а 13% вважали низьким рівень реалізації своїх організаційних здібностей. Одержані дані підтверджують необхідність формування організаційних здібностей у викладачів. Для підтвердження результатів анкетування ми провели тест КОС2. Обробка даних виявила, що 20% опитуваних показали високий рівень організаційних здібностей; 40% - середній рівень організаційних здібностей і 40% - низький рівень організаційних здібностей. Аналіз рівня організаційних здібностей по результатам КОС-2 представлено на рисунку 1.

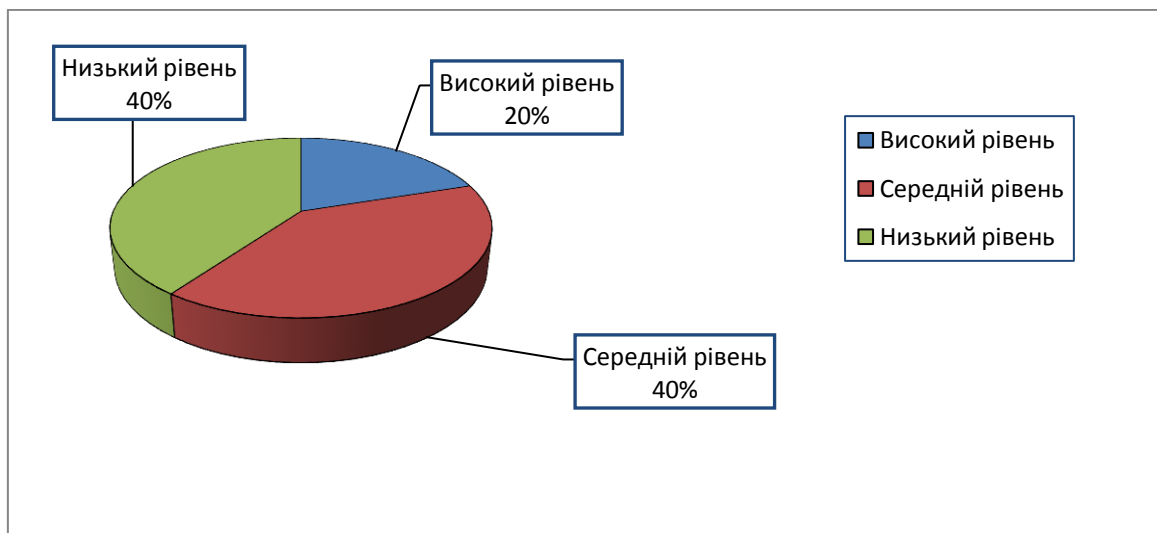

Рисунок 1 – Рівень організаційних здібностей

Різниця між заявленим респондентами рівнем організаційних здібностей і фактично встановленим рівнем організаційних здібностей дозволяє нам зробити висновок про необхідність формування організаційних здібностей у викладачів технічних університетів.

Для формування організаційних здібностей у викладачів необхідно: у технічному університеті створити умови для підвищення кваліфікації викладачів технічних університетів, які сприяють розвитку власних організаційних здібностей, що є основою особистості лідера та формуванню

власної лідерської позиції ; моделювання професійно-орієнтованих ситуацій та завдань, що вимагають від викладачів власної оцінки, нестандартного підходу до їх розв'язання й формують в них організаційні здібності та лідерську позицію; організовувати цілеспрямовану роботу по формуванню та розвитку організаційних здібностей серед викладачів шляхом взаємного впливу і дії на інших членів колективу для зміни і формування у викладача системи своїх способів мислення та поведінки.

Експеримент дозволив визначити найбільш значущу групу складових лідерської позиції для викладачів НТУ «ХПІ» серед яких однією з пріоритетних визначено організаційні здібності. Визначено недостатню сформованість організаційних здібностей в дослідній групі, що говорить про їх недостатню сформовану лідерську позицію. Тому проблема формування та розвитку організаційних здібностей у викладачів технічних університетів є актуальною і потребує подальшого дослідження.

На основі вище викладеного ми можемо зробити наступні **висновки**:

1. Формування організаційних здібностей як необхідний аспект лідерської позиції у викладачів технічних університетів розвинене недостатньо про це говорить те, що тільки 20% з них мають високий рівень організаційних здібностей.

2. Запропоновано формувати організаційні здібності в технічних університетах наступними методами: включенням викладачів у різні форми підвищення кваліфікації з застосуванням моделювання професійно-орієнтованих ситуацій, завдань; організацією цілеспрямованої роботи по формуванню та розвитку організаційних здібностей та лідерської позиції у технічних університетах шляхом взаємного впливу і дій на інших членів колективу.

3. Перспективою подальших розробок є вироблення практичних рекомендацій, механізмів формування організаційних здібностей у викладачів технічних університетів

Список використаних джерел:

1. Романовський О. Г. Підготовка майбутніх інженерів до управлінської діяльності : монографія / О. Г. Романовський. – Харків : «Основа», 2001. – 311 с.
2. Фоміна М. В. Структурування змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх інженерів машинобудівного профілю 2005 года : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / М. В. Фоміна ; Вінниця держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2005. – 20 с.
3. Резнік С. М. Формування управлінських умінь і навичок у майбутніх інженерів у вищих технічних навчальних закладах : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / С. М. Резнік ; Інститут професійно-технічної освіти АПН України. – К., 2007. – 20 с.
4. Підбуцька Н. В. Педагогічні умови формування конфліктологічної культури майбутнього інженера-машинобудівника : автореф. дис... канд. пед. наук / Н. В. Підбуцька ; Вінниця. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2008. – 20 с.
5. Ігнатюк О. А. Формування готовності майбутнього інженера до професійного самовдосконалення: теорія і практика : монографія / О. А. Ігнатюк. – Харків : НТУ «ХП», 2009. – 432 с.
6. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л. Л. Концепція формування гуманітарно-технічної еліти в НТУ «ХП» та шляхи її реалізації : навч.-метод. посібник / Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ, О. С. ПОНОМАРЬОВ. – Харків : НТУ «ХП», 2004. – 416 с.
7. Ріпко І. В. Дослідження лідерських якостей у студентів технічних університетів: результати експерименту / І. В. Ріпко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі : зб. наук. пр. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2015. – Вип. 40 (93). – С. 481-487.
8. Зорина А. В. Формирование лидерских качеств у студентов в вузе: результаты эксперимента [Электронный ресурс] / А. В. Зорина // Известия

ВГПУ. – 2009. – № 1. – С. 126-129. – Режим доступа:
<http://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-liderskih-kachestv-u-studentov-v-vuze-rezultaty-eksperimenta#ixzz3Rdl9lE8H>.

9. Романовський О. Г. Типологія лідерства : метод. посібник з курсу «Психологія управління» / О. Г. Романовський, О. С. Пономарьов, К. В. Баженов, О. А. Ігнатюк. – Харків : ХДПУ, 2000. – 28 с.